

УДК 323.1(477)"18/..."
DOI

Н. В. Горло

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0872-9333>

доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політології

Запорізького національного університету

КОНЦЕПТ «ВЕЛИКА УКРАЇНА» У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ

У сучасному світі розділеність народів є об'єктивним явищем, а державна моноетнічність виступає швидше винятком, аніж правилом. Розділеність європейських народів пов'язана з багаторазовим переформатуванням політичного простору внаслідок війн і укладення міждержавних договорів. Прагнення об'єднати групи розділеного народу живило об'єднавчий іредентизм у ХІХ ст., зокрема грецький, італійський і німецький. Кожен із цих народів надихався певною «великою ідеєю», наприклад, широковідомою є грецька «Мегалі ідея». Водночас радикально налаштовані політичні актори розвивають концепції «великої держави», які по суті є іредентистськими проектами, адже передбачають включення до свого складу тих територій, на яких проживають споріднені групи, а у перспективі містять претензії й щодо інших територій, що колись входили до складу великих державних утворень. Серед таких проектів – ідеї «Великої Албанії», «Великої Угорщини», «Великої Румунії», «Великої Сербії» та ін. У сучасному суспільно-політичному дискурсі подеколи звучить поняття «Велика Україна», але його змістове наповнення невизначене і набуває певного смислу залежно від контексту, у якому застосовується: історичного, політичного чи культурного. Уявлення про «Велику Україну» сформувалося у вітчизняній політичній думці у період піднесення національного духу й активізації національно-визвольних змагань, тож дослідження змісту цього концепту є актуальним науковим завданням, що дозволить виокремити його специфічні риси та порівняти його з «великими ідеями» інших європейських народів.

Поняття «Великої України» по суті є синтетичним, адже сформувалося як синтез знань про розселення українців і їхні етнографічні землі, ідей про єдність розділеного народу, а також уявлень про необхідність досягнення політичної мети – утворення незалежної держави. Питанню взаємозв'язку етнографічного ареалу й окреслення політичних кордонів держави була приділена належна увага українських науковців, серед яких Д. Багалій, В. Босчко, М. Вівчарик, О. Ганжа, М. Дністрянський, Ф. Заставний, В. Капелюшний та ін. У цьому контексті слід згадати ґрунтовну працю В. Сергійчука «Етнічні межі і державний

кордон України» (2008 р.), у якій автор, спираючись на праці попередників і залучаючи широке коло архівних джерел, висвітлює взаємозв'язок етнічного розселення українців і проведення державних кордонів на різних етапах політичного розвитку. Дослідники працюють у руслі політико-географічної традиції, водночас виникає потреба цілеспрямовано простежити формування уявлень про «Велику Україну» в історії політичної думки.

Метою статті є аналіз концепту «Велика Україна» у поглядах українських мислителів кінця ХІХ – початку ХХІ ст. та його порівняння зі змістом «великих ідей» європейських народів.

Український народ належить до категорії розділених, адже регіони України у минулому входили до складу різних держав; крім того, протягом тривалого часу сформувалася потужна закордонна українська діаспора. Як зазначає М. Басараб: «Територія проживання українців упродовж тривалих періодів була розділена між кількома державами одночасно. Завдячуючи тривалому етногенезу до цього та наявному досвіду державотворення, українці на той момент вже мали високий рівень самоідентифікації. Саме тому, перебуваючи під владою різних країн, український етнос століттями відстоював свою окремішність і право на власну державу» [1, с. 77]. Розділеність як проблема активно почала усвідомлюватися українцями у ХІХ ст., в епоху розквіту націоналізму та розвитку національно-визвольних змагань. Український національно-визвольний рух пройшов три стадії, які описав чеський історик М. Грох: академічну/наукову, культурницьку і політичну, протягом яких поступово формувалося уявлення про «Велику Україну», що остаточно сформувалося саме протягом політичної стадії.

Проблема розділеності загострилася після Першої світової війни, коли за Версальським договором етнічні українські землі були включені до складу різних держав: Бессарабія і Північна Буковина опинилися у складі Румунії, а Закарпаття увійшло до складу ЧСР. М. Мандрик підкреслює, що такий стан речей актуалізував «українське питання» у світі та сприяв координації зусиль еміграції у боротьбі за втілення ідеї незалежності та соборності України [9, с. 1]. У радянський період

історії відбулося об'єднання українських земель в одному політичному організмі – УРСР.

Слід зауважити, що територіально-політичний світогляд і бачення кордонів державності, які окреслюють ареал проживання українського народу, політичні лідери формували протягом всього періоду вітчизняної історії, проте ми акцентуємо увагу саме на третій стадії національно-визвольного руху за М. Грохом – політичній, адже на цьому етапі оформлюються політичні проекти, які стають програмою дій. Огляд історії політичних учень дає підстави стверджувати, що першочерговою ідеєю «Великої України» тлумачилася саме як ідея соборності українських земель, і це значення залишалося ядром розуміння концепту упродовж подальшого періоду. Вперше ідею самостійності України та, відповідно, необхідності об'єднання незвільнених українських земель, які перебували під владою різних держав, обґрунтував Ю. Бачинський у праці «Україна irredenta» (1895), однак він не був радикальним у своїх поглядах, тобто не «Україна для українців», а навпаки, так би мовити, «Україна для всіх». Наведемо цитату з його праці: «Термін «Україна» вживаю тут не так у значенні національному, як радше на означення південно-західної російської території, до складу котрої входять: Волинь, Поділля, т. зв. «Малоросія» (губ. Київська, Чернігівська, Полтавська і Харківська) і т. зв. «Новоросія» (шмат землі по Чорне море). Боротьба за політичну самостійність України не відноситься також виключно лише до Українців-народу, а взагалі, до всіх, хто мешкає в Україні, без огляду на те, чи це автохтон-Українець, чи колоніст: Великорос, Поляк, Жид чи Німець. Спільний інтерес з'українчить їх, змусить їх усіх стати українськими «патріотами»» [2, с. 95].

Важливого значення для формування уявлення про «Велику Україну» набувало окреслення ареалу поширення українського етносу. Вітчизняні дослідники політико-географічної проблематики доклали зусиль до опису етнічних українських земель. З погляду геополітики ідею «Великої України» розвивав географ С. Рудницький. Наприклад, у праці «Україна з погляду політичної географії» (1916) він писав, що, «коли подивимося передовсім на границі самої української території, то відразу можемо сконстатувати, що вони є продуктом неготовності українського національного організму. Він без сумніву ще не вріс у свої границі, зростання народу з територією не обняло ще всієї України» [13]. Таким чином він констатував незбіг етнічних і політичних кордонів, тоді як, на його думку, історичний розвиток та етнополітичні чинники надавали всі підстави для формування незалежної України. Для нього «Велика Україна» – це передусім велич українського народу, який мусить бути високо постав-

лений серед інших народів Європи. Ґрунтовний опис етнографічних земель у численних працях подав географ В. Кубійович, котрий зазначав, що «границі українських земель лежать там, де пробігають границі українського народу, його мови й культури» [3, с. 3]. Він послідовно підводив до думки про важливість оформлення державності на основі етнографічних українських земель.

Безумовно, значний внесок у формування образу «Великої України» зробили представники націоналістичної течії політичної думки. Так, М. Міхновський закликав українську інтелігенцію до служіння великому ідеалові, втіленому у гаслі «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпат аж по Кавказ» [10, с. 432]. Цей політичний проект спирався на ареал розселення українського етносу, що засвідчують карти українських етнографічних земель, у т. ч. та, що була представлена на Паризькій мирній конференції 1919 р. Тодішні карти чітко позначають як українські Крим і Кубань [15].

У працях Д. Донцова сформовано політичний ідеал незалежної України, котра представлятиме ієрархізоване суспільство, у якому велика роль відводиться провідній верстві [5, с. 119]. О. Зайцев зазначає, що у праці «Дух нашої давнини» Д. Донцов подає класичний міф із тричленною структурою: «золота доба» з її ідеальним суспільним ладом, потім – занепад, за яким іде відродження «золотої доби» через апокаліптичну катастрофу та знищення старого, деградованого світу. На його думку, Д. Донцов зображує ідеальний суспільний лад – «ієрархізоване суспільство» – як історичну, а насправді псевдоісторичну форму народного життя, яка нібито існувала в Київській Русі та козацькій державі [6]. Зауважуємо цей момент, тому що звернення до історичного минулого, нехай і міфологізоване, є характерною ознакою багатьох «великих ідей». Ще один представник націоналістичної думки Ю. Липа у праці «Призначення України» (1938) наголосив на значенні України як європейської держави, окреслив геополітичні ознаки української території, наголосив на психологічних і біологічно-історичних особливостях українського народу [8].

Більш радикальним у баченні кордонів України був військовий теоретик і практик ОУН М. Колодзінський, автор праці «Воєнна доктрина українських націоналістів» (1935–1937). У розділі «Воєнна географія і границі України» він пише: «Українські націоналісти відкидають погляд, що мовляв соборна Україна має покриватися з етнографічними українськими землями, а що є поза ними, то нас нічого не обходить. Кордони української держави мають покриватися з нашими політичними, стратегічними і економічними потребами. Як далеко зайде український меч і плуг, так далеко буде сягати влада Володимирового Три-

зуба. Безперечно, що велика частина майбутньої української держави буде покриватися з нашими етнографічними землями. Але не треба забувати, що велику частину треба буде повести згідно з геополітикою Західної Європи й історичною місією української нації» [7, с. 77]. Він вважає, що, крім усієї сучасної України, українська держава мала охоплювати Молдову, значні частини Румунії, Польщі, Білорусі, Росії (аж до середньої Волги та Каспійського моря), Північний Кавказ, Баку й Апшеронський півострів із нафтовими родовищами. Тобто бачимо уявлення про Україну як сильну державу, яка розширює свої кордони відповідно до геополітичних інтересів.

Послідовним прихильником ідеї «Великої України» був М. Грушевський, котрий надав їй історичне та культурне обґрунтування. Наголосимо на тому, що саме М. Грушевський надав своєму політичному ідеалу власну назву «Велика Україна». У циклі статей «На порозі нової України» (1918) він закликав створити Велику Україну як «велику не територією чи багатством, чи пануванням над іншими, а велику <...> соціально-моральними вартостями...» [4, с. 250], серед яких ідея національної згоди та гармонії. Вагома роль у створенні таких засад відводилася науці, культурі, мистецтву. На думку М. Грушевського, Велика Україна постане як результат економічного, духовного, політичного визволення й організації демократичної державності [4, с. 264]. Провідною верствою мало стати селянство (що типово для історика, який стояв на народницьких позиціях), велика роль відводилася армії. Акцент на культурницьких засадах концепту, а не на політичних цілях, цілком зрозумілий, адже політичні погляди М. Грушевського еволюціонували від ідеї автономії України у складі Федеративної Росії до незалежності. Водночас бачимо відмінність від націоналістичних ідей, адже концепція М. Грушевського акцентована на культурному, а не географічному чиннику.

У період існування незалежної України до концепту «Велика Україна» періодично звертаються сучасні політики, причому у різних контекстах. Наприклад, він відображений у назві проросійської партії «Велика Україна», у 2018 р. кандидат на посаду Президента України Р. Безсмертний у передвиборчій програмі проголосив ідею «Велика Україна можлива!». Як зазначає Р. Безсмертний: «Тоді як у сусідніх країнах звучать ідеї про Велику Угорщину, Велику Румунію, Велику Польщу, навіть той же «Русській мір», – ми не маємо права применшувати свою значимість. Велика Україна – це не зазіхання на чужі території, ні в якому разі. Але Україна має бути там, де є українці. Це та ідея, яка змушує кожного українця, де б він не жив, розправити плечі і відчутти гордість за свою державу. Ми маємо розуміти, хто ми, бути собою

і пишатися своєю величчю» [12]. Власне, таке розуміння Великої України, на нашу думку, відповідає сучасному вектору української політики та нормам міжнародного права, адже воно цілком позбавлене експансіоністського забарвлення.

Значення концепту «Великої України» зростає за умов зовнішньої агресії та коригується відповідно до нових реалій. Автори аналітичної доповіді науковців НІСД, яка має назву «Україна та проект «русского мира» (2014 р.), зазначають, що своєрідною альтернативою «Русському миру» може бути декілька українських концепцій, з-поміж яких і «Велика Україна». Ідея «Великої України» передбачає об'єднання етнічних українських земель в одній державі та запровадження у ній націократії [14, с. 74]. Вважаємо, що згадка про націократію засвідчує деяку радикалізацію концепту на цьому етапі.

Загалом огляд ідей окремих представників української політичної думки засвідчує деяку розмитість концепту «Великої України», адже кожен мислитель пропонує своє бачення. Водночас можна побачити спільне – Велика Україна уявлялася як самодостатнє утворення, що ґрунтується на етнічній, культурній, політичній єдності народу, який населяє українські землі (причому кожен мислитель надавав домінуючу роль тому чи іншому компоненту).

Історія засвідчує, що уявлення про «Велику Україну» у добу національно-визвольних змагань надихало до практичних дій, фактично виступаючи як «велика ідея». Пропонуємо розуміти «велику ідею» як функціонуючу у суспільній свідомості сукупність уявлень про історичну місію народу і першочергові завдання, що стоять перед ним у процесі національного будівництва. За умови розділеності народу «велика ідея» постає як уявлення про державу, котра повинна об'єднати території, на яких проживає певна етнічна група. «Велика ідея» формується під впливом як об'єктивних чинників, серед яких історична пам'ять, так і суб'єктивних, викликаних зусиллями науковців і політиків, що наповнюють «велику ідею» бажаним змістом. «Велика ідея» зазвичай спирається на уявлення про історичне минуле, у якому віднайдено образ ідеальної держави та «золотий вік» її існування, що стає підставою для проєціювання цих ідей у майбутнє.

Складовою частиною «великої ідеї» може бути доктрина «Великої держави», котра апелює до історичного минулого, коли етнос мав високий рівень розвитку, і передбачає відновлення кордонів державності у тих межах, які вона мала у період найбільшої могутності. Ця ідея виникла у XIX ст. – на початку XX ст. у багатьох народів, що ступили на шлях національного визволення, тоді вона виправдовувала доцільність національно-визвольних змагань, адже апелювала до висо-

кого територіального статусу народу. Нині ця доктрина найчастіше проголошується у програмних документах європейських праворадикальних націоналістичних партій, які плекають іредентистські плани.

Дослідниця балканських «великих ідей» О. Петруніна виділяє два види цих ідей – географічні та цивілізаційні. На нашу думку, поняття «Великої України» більшою мірою відповідає ознакам географічних ідей [11, с. 93]. Наголошено на деяких рисах географічних ідей: етноцентризм – нація розуміється як основна форма людської спільності та важливий актор суспільно-політичного процесу, на чому наголошують націоналісти; суперечливі уявлення про націю, котра, з одного боку, типологічно споріднена з європейськими (Ю. Липа), а з іншого – своя нація вважається більш стародавньою (М. Грушевський); апеляція до історичного минулого для обґрунтування своїх дій і претензій у нинішній час (наприклад, уявлення Д. Донцова про «золотий вік»); використання національної мови як етніфікуючої ознаки; уявлення про національну державу як про вищу форму соціально-політичної організації нації; висунення як головної задачі досягнення національно-державної єдності тощо.

Отже, огляд політичних ідей дає підстави виокремити такі особливості концепту «Великої України»: 1) концепт «Велика Україна» здебільшого ґрунтується на етнічному чиннику, тобто враховує ареал розселення українського етносу і, відповідно, не передбачає включення до «Великої України» територій іншоетнічного населення (винятком є праці М. Колодзінського, у яких він, навпаки, декларує захоплення нових територій як важливу державну справу); 2) цей концепт засвідчує прагнення до політичного об'єднання українських земель у єдиному державному організмі, тобто його доцільно ототожнювати з ідеєю соборності українських земель; 3) він не містить великодержавницького компонента, адже періоди української державності чергувалися з періодами перебування українських земель у складі інших держав, тож не було сформовано імперську ідею експансіоністського характеру заради відродження «великої держави», першочергово стояла задача зберегти етнічні українські землі.

Таким чином, огляд ідей «Великої України» в історії вітчизняної політичної думки засвідчує існування кількох інтерпретацій, які, на нашу думку, роблять концепт «Великої України» досить розмитим і нестійким. Водночас він має великий потенціал, адже є україноцентричним, закликає зосередитися саме на захисті інтересів українського народу. Вважаємо, що сучасний концепт «Великої України» має включати не лише розуміння духовної та ментальної єдності українців, розпорощених

по всьому світові, але й усвідомлення національної ідентичності представниками усіх етносів, котрі становлять політичну націю. Отже, цей концепт може бути складовою частиною національної ідеї України. Його принципи відмінності від «великодержавницьких» ідей полягають у тому, що він не закликає до проведення експансіоністської політики іредентизму. Безперечно, огляд уявлень про «Велику Україну» не є вичерпним і потребує подальших ґрунтовних наукових досліджень.

Література

1. Басараб М.М. Етнічний сепаратизм як наслідок проблем у сфері міжнародного права. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2010. Вип. 97. С. 38–41.
2. Бачинський Ю. Україна irredenta. Третє видане з передмовою В. Дорошенка і додатком: листуване Ю. Бачинського з М. Драгомановом з приводу «України irredenti». Берлін: Видавництво української молоді, 1924. 238 с. URL: www.nplu.org (дата звернення: 22.02.2021)
3. Географія українських і сумежних земель / опрац. і склав В. Кубійович. Краків; Львів: Укр. вид-во, 1943. 517 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001898> (дата звернення: 22.06.2021)
4. Грушевський М.С. На порозі Нової України: гадки і мрії. *Грушевський М.С. Твори: у 50 т. / редкол.: Г.І. Сохань, Я. Дашкевич, І. Гирич та ін.; голов. ред. П. Сохань*. Львів: Світ, 2007. Т. 4. Кн. I. С. 225–266.
5. Донцов Д. Дух нашої давнини. Мюнхен – Монреаль, 1951. 341 с. URL: <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3517/file.pdf> (дата звернення: 19.06.2021)
6. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті роки): Нариси інтелектуальної історії. *Україна модерна. Міжнародний інтелектуальний часопис*. Київ: Критика, 2013. 488 с. URL: <https://uamoderna.com/md/236-236/> (дата звернення: 17.06.2021)
7. Колодзінський М. Воєнна доктрина українських націоналістів. Київ: ТОВ «Основа», 2019. 287 с.
8. Липа Ю. Призначення України = Pruznachennia Ukrainy (Destination of Ukraine): з 1 мапою і 12 схемами в тексті. New York: Говерля, 1953. 305 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0003439 (дата звернення: 11.06.2021)
9. Мандрик М. Північна Буковина, Бессарабія та Закарпаття у контексті українського геополітичного чинника (кінець 1920-х – середина 1940-х рр.): автореф. дис. ... докт. істор. наук: 07.00.01. Київ, 2011. 40 с.
10. Міхновський М. Самостійна Україна. *Націоналізм: Антологія / упоряд. О. Проценко, В. Лісовий*. Київ: ВД «Простір», «Смолооскип», 2010. С. 425–433.
11. Петруніна О.Е. «Великая идея» и геополитическая ситуация на Балканах на рубеже XX–XXI веков. *Полития*. 2003. № 2. С. 91–113.
12. Роман Безсмертний повертається у велику полі-

тику з ідеєю «Великої України». *Zaxid.net*. 30 жовтня 2018 р. URL: https://zaxid.net/roman_bezsmertniy_povertayetsya_u_veliku_politiku_z_ideyeyu_velikoyi_ukrayini_n1468725 (дата звернення 02.10.2020)

13. Рудницький С. Україна з погляду політичної географії. URL: <https://zbruc.eu/node/51853> (дата звернення 03.10.2020)

14. Україна та проект «русского мира»: аналітична доповідь / С.І. Здіорук, В.М. Яблонський, В.В. Токман та ін.; за ред. В.М. Яблонського та С.І. Здіорука. Київ: НІСД, 2014. 80 с.

15. Шурхало Д. Паризька мирна конференція 1919 року: на мапі України були Крим і Кубань. *Радіо Свобода*. 30 квітня 2017 р. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28457626.html>.

Анотація

Горло Н. В. Концепт «Велика Україна» у вітчизняній політичній думці. – Стаття.

У статті розглянуто зміст концепту «Велика Україна» у поглядах українських мислителів та у суспільному дискурсі кінця XIX – початку XXI ст. Ядром розуміння концепту «Великої України» з кінця XIX ст. – початку стадії політизації національно-визвольного руху – була ідея соборності українських земель, що зумовлювалося фактом розділеності українського народу та перебування його етнічних територій у складі різних держав.

Вперше ідею об'єднання українських земель обґрунтував Ю. Бачинський у праці «Україна irredenta». Представники географічної науки С. Рудницький і В. Кубійович охарактеризували етнічні українські землі та чітко окреслили їх ареал, тим самим заклавши підґрунтя ідеї політичного об'єднання українських земель. Представники націоналістичної течії української політичної думки (М. Міхновський, Д. Донцов, М. Колодзінський, Ю. Липа) наповнили концепт політичним змістом, наголосивши на шляхах утворення незалежної Української держави. Натомість М. Грушевський, погляди якого еволюціонували від автономістських до самостійницьких, надав концепту «Великої України» переважно культурницького забарвлення.

Концепт «Великої України» виявився затребуваним у період незалежності України, його зміст коригується відповідно до поточних реалій: у період російської збройної агресії помітна тенденція до радикалізації ідеї у бік націократії.

У статті наголошено, що в основі концепту лежить ідея соборності етнічних українських земель, яка не передбачає включення до «Великої України» територій іншоетнічного населення. Відмінність від європейських «великих ідей» полягає саме у тому, що українська «велика ідея» не має іредентистського характеру, адже не містить великодержавницького компоненту.

Автор вважає, що, враховуючи політичний характер української нації, концепт «Великої України» має включати не лише розуміння духовної та ментальної

єдності українців, розпорошених по всьому світові, але й усвідомлення національної ідентичності представниками усіх етносів, котрі становлять політичну націю.

Ключові слова: «Велика Україна», український народ, етнічні землі, соборність, націоналізм, «велика ідея», іредентизм.

Summary

Horlo N. V. The concept of «Greater Ukraine» in the domestic political thinking. – Article.

The article considers the interpretations of the concept of «Greater Ukraine» in the views of Ukrainian thinkers and the public discourse of the late nineteenth – early twenty-first century. It is shown that the core of understanding the concept of «Greater Ukraine» from the end of the nineteenth century (i.e. the beginning of the stage of politicization of the national liberation movement) was the idea of the unity of the Ukrainian lands. It was due to the division of the Ukrainian people and the presence of its ethnic territories in different states.

Yu. Bachynsky in his work «Ukraine irredenta» was the first to substantiate the idea of unification of Ukrainian lands. Representatives of geographical science S. Rudnytsky and V. Kubiyovych characterized the ethnic Ukrainian lands and determined the geographical range, thus laying the foundation for the idea of political unification of Ukrainian lands. Representatives of the nationalist movement of Ukrainian political thought (M. Mikhnovsky, D. Dontsov, M. Kolodzinsky, Yu. Lypa) filled the concept with political content, emphasizing the ways of forming an independent Ukrainian state. On the contrary, M. Hrushevsky, whose views evolved from autonomous to independent, gave the concept of «Greater Ukraine» a predominantly cultural connotation.

The concept of «Greater Ukraine» proved to be in demand during the period of Ukraine's independence, its content is adjusted in accordance with current realities: during the period of Russian armed aggression, there is a noticeable tendency to radicalize the idea towards natiocracy.

The article emphasizes that the concept is based on the idea of the unity of ethnic Ukrainian lands, which does not mean the inclusion of «Greater Ukraine» territories of non-ethnic population. The difference from European «megali ideas» is that the Ukrainian «Great Idea» is not irredentist in itself because it does not contain a great-power component.

The author believes that, given the political nature of the Ukrainian nation, the concept of «Greater Ukraine» should include not only an understanding of the spiritual and mental unity of Ukrainians scattered around the world, but also the awareness of the national identity of representatives of all ethnic groups that form a political nation.

Key words: «Greater Ukraine», Ukrainian people, ethnic territories, national unity, nationalism, «Great Idea», irredentism.